

- 15 Komunikat operacyjny.Front Litewsko-Białoruski, 14.VIII.1919 // CAW. – AO III ND WP. – Sygn. 301.10.5.
- 16 Komunikat operacyjny.Front Litewsko-Białoruski, 29.VIII.1919 // CAW. – AO III ND WP. – Sygn. 301.10.5.
- 17 Komunikat operacyjny.Front Litewsko-Białoruski, 30.IX.1919 // CAW. – AO III ND WP. – Sygn. 301.10.5.

УДК 94:355(476+474.5) «1812»

С. А. ЧАРОПКА

(Гомель, УА «Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны»)

ЛИТОВСКАЯ АРМИЯ 1812 ГОДА Ў АСОБАХ

У артыкуле даследуецца працэс адраджэння арміі ВКЛ падчас франка-расійскай вайны 1812 г. Асноўная ўвага ў артыкуле надаецца постацям афіцэраў літоўскай арміі 1812 г., якія прынялі актыўны ўдзел у адраджэнні войска, фарміраванні яе асноўных падраздзяленняў, паходжанне гэтых людзей, іх папярэдняя баявая кар’ера.

Падзеі 1812 г. заўсёды прыцягвалі ўвагу прафесійных гісторыкаў і аматараў мінуўшчыны. У савецкія часы нешматлікія беларускія даследчыкі звычайна зыходзілі з агульнарасійскага пункту гледжання на гэтую праблему, звяртаючы ўвагу пераважна на сацыяльна-эканамічныя аспекты вайны. Аднак многія аспекты самой вайны і яе лакальныя перадумовы такія як знішчэнне польска-літоўскай дзяржавы і спробы яе рэанімацыі у розных варыяцыях (Варшаўскае герцагства, План Чартарыйскага, план Агінскага, напалеонаўскае ВКЛ) практычна заставаліся па-за ўвагай [1; 2]. З набыццём незалежнасці Беларусі з’віліся новыя магчымасці да вывучэння тэмы і ўвага айчынных гісторыкаў стала засяроджвацца на ролі жыхароў беларускіх і літоўскіх губерняў у вайне 1812 г., у тым ліку і на тэме стварэння літоўскага войска ў 1812 г. [2–13]. Грунтоўны ўклад у распрацоўку праблематыкі ўнеслі расійскія і польскія гісторыкі [14–24].

Адозва, якую 22 чэрвеня выдаў Напалеон, дзе ён абвясціў аб пачатку «другой польскай вайны не магла пакінуць беларускую шляхту абьякавай [25, с. 14]. Ужо 1 ліпеня была створана Камісія часовага ўрада ВКЛ і фактычна пачаўся працэс аднаўлення літоўскай

дзяржаўнасці. Камісія складалася з сямі камітэтаў, кожны з якіх каардынаваў пэўны від дзейнасці. Адным з іх з'яўляўся Ваенны камітэт, які ўзначаліў генерал Стэфан Грабоўскі, які прайшоў шлях ад харунжага да генерала ў арміі ВКЛ, прыняў удзел змаганні з расійскай агрэсіяй у 1792 г., адзначыўся ў баях пад мірам і Берасцем. У 1794 г. С. Грабоўскі ўзяў актыўны ўдзел у паўстанні пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі, менавіта яго атрад вымусіў расійскія войскі пакінуць Вільню, а затым здзейсніў адважны паход у Мінскую губернію.

У якасці консулаў у склад камітэта увайшлі кадравыя афіцэры колішняга войска ВКЛ Рамуальд Гедройц, Ксаверы Несялоўскі, Юзаф Ваўжэцкі. 5 ліпеня, падчас уступлення ў Вільню, быў створаны 3 Літоўскі полк уланаў Імператарскай гвардыі [19, с. 481]. Камандзірам быў прызначаны брыгадны генерал Ян Канопка. Малады генерал паходзіў з вёскі Скалодычы каля Слоніма. У 1792 г. ён у званні падпаручніка 2 Украінскай брыгады нарадовай кавалерыі кароннага войска абараняў РП ад расійскай інтэрвенцыі, адзначыўся ў бітве пад Зяленцамі. У званні паручніка знаходзіўся сярод паўстанцаў у 1794 г., быў паранены ў бітве пад Мацяёвіцамі. Пасля падаўлення паўстання працягнуў вайсковую кар'еру ў Францыі. З 1797 г. Я. Канопка ў званні капітана ваяваў у складзе польскіх легіёнаў у Італіі, затым, ужо як маёр удзельнічаў у франка-прускай вайне. За мужнасць у бітве пад Фрыдландам паранены Я. Канопка быў узнагароджаны ордэнам Пачэснага Легіёна асабіста Напалеонам. З 1808 па 1811 г. палкоўнік Я. Канопка ўдзельнічаў у французскай інтэрвенцыі ў Іспанію, падчас якой у 1811 г. атрымаў званне брыгаднага генерала. Улічваючы вайсковы шлях Я. Канопкі, цалкам лагічным выглядае яго прызначэнне камандзірам гвардзейскага палка, які рэпрэзентаваў ВКЛ у «Вялікай арміі» Напалеона.

Асабіста для імператара была сфарміравана Пачэсная гвардыя пад камандаваннем Габрыэля Агінскага, якая складалася з маладых прадстаўнікоў найбольш знатных магнацкіх фамілій ВКЛ. Членам гэтай гвардыі стаў брыгадны генерал арміі ВКЛ, ад'ютант пры імператарскім штабе Юзаф Антоні Касакоўскі, ветэран вайны 1792 г. і паўстання 1794 г. [24].

Каля 10 ліпеня было вырашана стварыць армію ВКЛ у складзе 5 пяхотных і 4 кавалерыйскіх палкоў [19, с. 480]. У канцы жніўня паўстала генеральная інспекцыя арміі ВКЛ. Генерал-інспектарам арміі ВКЛ стаў кадравы афіцэр арміі ВКЛ дывізіійны генерал князь Рамуальд Гедройц. Генерал-інспектарам пяхоты быў прызначаны таксама кадравы афіцэр арміі ВКЛ брыгадны генерал граф Ксаверы

Францішак Несялоўскі. Генерал-інспектарам кавалерыі стаў брыгадны генерал Юзаф Ваўжэцкі [13, с. 14].

Прызначэнне гэтых людзей не было выпадковай з'явай. Кожны з іх прайшоў няпросты шлях баявога афіцэра. Ваенная кар'ера Р. Гедрайца пачалася яшчэ ў 1765 г., калі ён пачаў навучанне ў Рыцарскай школе. Падчас вайны 1768–1772 гг. малады афіцэр ваяваў у войсках барскіх канфедэратаў, пад кіраўніцтвам М. К. Агінскага прымаў удзел у абароне ВКЛ ад расійскіх войск, удзельнічаў у баях пад Гародняй, Маладзечнам, Бездзежам. За заслугі ў справе абароне Айчыны 22-гадовы князь атрымаў званне маёра, але, з паражэннем барскіх канфедэратаў, ён быў вымушаны пакінуць ваенную службу. У 1778 г. ён вярнуўся ў армію, быў прызначаны віцэ-брыгадзірам літоўскіх гусараў. Падчас расійскай інтэрвенцыі 1792 г. Р. Гедройц атрымаў званне генерал-маёра. Абсалютна натуральна, што ў 1794 г. ён прыняў актыўны ўдзел у паўстанні пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі. Р. Гедройц стаў адным з лідэраў паўстання ў ВКЛ, з'яўляўся намеснікам Я. Ясінскага, затым ваяваў пад камандаваннем Т. Ваўжэцкага, атрымаў вышэйшую ваенную ступень у ВКЛ – званне генерал-лейтэнанта. Пасля падаўлення паўстання ён быў звольнены і вымушаны пакінуць радзіму. Аднак ў 1796 г. Р. Гедройц вярнуўся на захопленыя Расіяй землі ВКЛ і паспрабаваў падняць паўстанне ў Жамойці.

Будучы генерал-інспектар пяхоты таксама прайшоў няпросты жыццёвы шлях. К. Ф. Несялоўскі нарадзіўся ў Ляхавічах у 1771 г. Ва ўзросце 21 года ён стаў палкоўнікам 6 пяхотнага палка арміі ВКЛ, на чале якога ён ваяваў пад Бярэсцем падчас вайны 1792 г. За мужнасць Ф. К. Несялоўскі быў узнагароджаны ордэнам *Virtuti Militari*. У 1794 г. ён прыняў актыўны ўдзел у паўстанні, абараняў Вільню, атрымаў званне генерал-маёра.

Разам з генеральнай інспекцыяй быў сфарміраваны штаб арміі ВКЛ, у які ўвайшлі: шэф штабу Р. Гедройца маёр Леанард Казлоўскі, ад'ютант Гедройца капітан Ежы Белапятровіч; шэф эскадрона Гедройца Альберт Ласкарыс, ад'ютант генерала Несялоўскага капітан Антоні Гаўдзюлевіч; ад'ютант генерала Ваўжэцкага паручнік граф Станіслаў Плятэр; шэф батальёна пры штабе генерал-губернатара графа Гагендорпа Антоні Кіркор, ад'ютант з таго ж штабу падпаручнік Міхал Нестар [19, с. 501].

Вынікам праведзенага набору было фарміраванне амаль 6 пяхотных палкоў. У наваколлі Вільні праходзіў працэс фарміравання 18 пяхотнага палка, камандзірам і фактычным мецэнатам якога стаў кадравы афіцэр кароннага войска Аляксандр Хадкевіч, які яшчэ

ў 1794 г. ваяваў пад сцягамі Т. Касцюшкі. 19 пяхотны полк, які камплектаваўся ў этнічнай Літве, узначаліў Канстанцін Тызенгаўз. На чале 20 пяхотнага палка, які фарміраваўся пад Слонімам, камандзірам стаў барон Адам Бішпінг. 21 пяхотны полк, які збіраўся пад Беластокам, узначаліў Караль Дамінік Пшэздзецкі, які пазней стаў камандзірам 18 уланскага палка. Замест яго на чале палка стаў Антоні Гелгуд. 22 пяхотны полк фарміраваўся ў Мінску пад камандаваннем ураджэнца Нясвіжа граф Станіслава Гутэн-Чапскага. 23 пяхотны полк, які не быў запланаваны, сталі камплектаваць вельмі позна, і скончыць яго фарміраванне не паспелі.

У выніку набору ў кавалерыю былі сфарміраваны 4 уланскіх палка. 17 полк, які фарміраваўся пад Купішкамі ўзначаліў Міхал Тышкевіч. На чале 18 палка, які збіраўся каля Нясвіжа, стаў першапачаткова Юзаф Ваўжэцкі, а пасля яго прызначэння генерал-інспектарам кавалерыі – былы камандзір 21-га пяхотнага палка К. Д. Пшэздзецкі. Камандзірам 19 уланскага палка, сфарміраванага пад Навагрудкам, стаў Канстанцін Раецкі, а на чале 20 палка, які камплектаваўся каля Пінска, Ксаверы Абуховіч. Таксама 8 полк уланаў Варшаўскага княства Д. Радзівіла складаўся ў асноўным з вы-хадцаў з Беларусі і Літвы [24].

24 жніўня было прынята рашэнне ўтварыць дадаткова 6 стралецкіх (егерскіх) батальёнаў. Рэальна былі сфарміраваны 1 батальён Юзафа Дамініка Корвін-Касакоўскага, 2 батальён маёра Ігната Ракіцкага, 3 батальён маёра Казіміра Плятэра да снежня быў у працэсе фарміравання, а 4 батальён падпалкоўніка Андрэя Курчэўскага ў снежні толькі пачаў збірацца, а апошнія два батальёны так і засталіся на паперы [20, с. 175]. Камандны склад стралецкіх фарміраванняў таксама не быў выпадковым. Напрыклад Ю. Касакоўскі быў кадравым афіцэрам войска ВКЛ. У 1790 г. ён атрымаў званне ратмістра ў 1 брыгадзе нарадовай кавалерыі. У адрозненне ад многіх іншых камандзіраў арміі ВКЛ 1812 г., Касакоўскі ў 1792 г. быў праціўнікам Канстытуцыі 3 мая 1791 г., дзейнічаў у лагеры таргавічан, за што зімой 1793 г. атрымаў з рук караля Станіслава Панятоўскага ордэн Белага арла, а за тым, у маі 1793 г. узначаліў 2 пяхотны полк арміі ВКЛ.

На пачатку жніўня з ініцыятывай фарміравання новых палкоў выступіў сябра Ваеннага камітэту, колішні ад’ютант славутага Якуба Ясінскага Аляксандр Пацей. Ён ахвяраваў каля 180 тыс. злотых на фарміраванне 23 пяхотнага палка, які пачаў збірацца ў Мінску. За свой кошт, з дазволу Ваеннай камісіі, пачаў фарміраванне кавалерыйскага палка Ігнат Манюшка. Сфарміраваны полк атрымаў назву 21 палка конных стралкоў, камандзірам стаў сам І. Манюшка. Штат

гэтага падраздзялення мусіў адпавядаць узору ўланскага палка. Рэальна 21 полк пачаў фарміравацца толькі ў кастрычніку, таму укамлектавацца цалкам ён не меў магчымасці. Быў сфарміраваны толькі 1 эскадрон, які налічваў 10 афіцэраў і 258 падафіцэраў і шарагоўцаў [19, с. 563].

У мястэчку Жалудок Лідскага павета ў верасні – кастрычніку за асабісты кошт Рудольфа Тызенгаўза фарміравалася конна-артылерыйская рота, якая налічвала 124 чалавекі і 131 каня і павінна была атрымаць на сваё ўзбраенне 12 гармат [19]. У Расіенскім павеце пачаў арганізацыю кавалерыйскага палка Юзаф Гедрайц. У Пінскім павеце падобную спробу зрабіў Гедэон Яленскі. [19, с. 561]. У верасні пачаў фарміраванне гусарскага палка Мікалай Абрамовіч, але з прычыны недахопу грошай сабраных жаўнераў далучылі да палка конных стралкоў. Галоўнай праблемай у арганізацыі валанцёрскіх палкоў быў востры недахоп фінансавых сродкаў.

У баку ад грамадска-палітычных падзей на Беларусі не засталася і мясцовае татарскае насельніцтва. Арганізатарамі татарскіх узброеных фарміраванняў сталі былы падпалкоўнік 4 палка пярэдняй варты ВКЛ Мустафа Мірза Ахматовіч [17; 19, с. 559].

1 ліпеня 1812 г. Камісія часовага ўрада абвясціла аб стварэнні нацыянальнай гвардыі ў цэнтрах дэпартаменту і ў гарадах з магдэбургскім правам. Камандзірам віленскай гвардыі прызначаўся палкоўнік Казельскі [18]. У Беластоцкім дэпартаменце камандантам гвардыі быў прызначаны палкоўнік Францішак Арсеці. У Мінску працэс арганізацыі гвардзейскіх падраздзяленняў зацягнуўся, але яна ўсё ж была створана, што пацвярджае рапарт С. Грабоўскага аб тым, што «Вільня, Мінск, Беласток і Гародня далёка прасунуліся ў працэсе фарміравання гвардыі» [19, с. 620]

Адначасова з нацыянальнай гвардыяй стваралася і жандармерыя ВКЛ. Яна прызначалася для паліцэйскай службы, барацьбы з бандытызмам і марадзёрствам, аказання ўзброенай дапамогі органам улады. На чале віленскай жандармерыі быў прызначаны Антоні Храптавіцкі. Камандзірам беластоцкай жандармерыі стаў Францішак Арэці. У Гродзенскім дэпартаменце было набрана 856 жандараў на чале з князем Міхалам Радзівілам. У надзвычай сумным становішчы знаходзілася жандармерыя Мінскага дэпартаменту камандзірам якой быў Леў Аштроп. У выніку фарміравання жандармерыі было набрана каля двух тысяч чалавек, замест 3,5 тысяч [18].

Ваяры арміі ВКЛ змагаліся ўпарта і самааддана. Многія з іх у 1812–1813 гг. атрымалі вышэйшыя ваенныя ўзнагароды РП і Францыі.

Так, камандзір 22 пяхотнага палка С. Чапскі пасля бітвы каля Бярэзіны ў 1812 г. стаў кавалерам ордэна *Virtuti Militari*, а ў 1813 г. атрымаў ордэн Пачэснага Легіёна. Камандзір 1 стралецкага палка Ю. Касакоўскі пасля ўдзелу ў абароне Шпандаў і ў 1813 г. таксама стаў кавалерам ордэна Пачэснага Легіёна.

Многія з афіцэраў войска ВКЛ у далейшым працягнулі службу ў арміі Каралеўства Польскага, як аўтаномнага дзяржаўнага ўтварэння ў складзе Расійскай імперыі. Генерал-інспектар арміі ВКЛ генерал дывізіі Р. Гедройц увайшоў у склад Ваеннага камітэту Каралеўства Польскага. Генерал-інспектар пяхоты граф Ф. К. Несялоўскі быў прызначаны камандзірам брыгады, А. Хадкевіч у званні палкоўніка быў прызначаны камандзірам штабу гвардыі Каралеўства, Я. Канопака стаў камандзірам 1 брыгады кавалерыі, але не здолеў уступіць на пасаду з прычыны хваробы і хуткай смерці.

Нягледзячы на тое, што сваёй барацьбой у перыяд з 1795 да 1814 г. патрыятычна настроеная шляхта РП шмат чаго дамаглася – аўтаномнага статусу для Польшчы, увядзенне Канстытуцыі і г. д., але мараў аб адраджэнні страчанай у 1795 г. Айчыны многія не пазбавіліся. Калі ў 1830 г. распачалося Лістападаўскае паўстанне шмат хто з афіцэраў войска ВКЛ сталі пад штандары незалежнасці. Ф. К. Несялоўскі, К. Д. Пшэздзецкі, А. Гелгуд, С. Чапскі ўпарта змагаліся ў шэрагах інсургентаў за адраджэнне РП, звязываючы будучыню беларускіх зямель толькі з гэтай краінай.

Спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры

- 1 Антонаў, В. В. Агінскага план 1811 / В. В. Антонаў, С. С. Рудовіч, В. В. Швед // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мінск, 1993. – Т. 1. – С. 31–32.
- 2 Лукашевич, А. М. Проекты восстановления Речи Посполитой и Великого княжества Литовского и их место в военно-стратегическом планировании Российской империи (1810–1812 гг.). [Электронны рэсурс] / А. М. Лукашевич // Интернет-проект «1812 год». – Рэжым доступу: // <http://www.museum.ru/1812/Library/Lukashevich/index.html>. – Дата доступу: 26.06.2017.
- 3 Корнейчик, Е. Белорусский народ в Отечественной войне 1812 года / Е. Корнейчик. – Минск : Наука и техника, 1978. – 267 с.
- 4 Ружанец, А. Літоўска-беларускае войска цэсара Напалеона / А. Ружанец // Беларуская мінуўшчына 1995. – № 1. – С. 29–30.
- 5 Таляронак, С. Апошняя армія ВКЛ (1812–1814) / С. Таляронак, А. Блінец // Беларускі гістарычны часопіс. – 1996. – № 2. – С. 22–34.

- 6 Лукашэвіч, А. Ваеннае становішча ў Беларусі ў 1812 г. [Электронны рэсурс] / А. Лукашэвіч / Бібліятэка гістарычных артыкулаў «Жыве Беларусь» – Рэжым доступа: <http://www.jivebelarus.net/history/gistografia/war-situation-in-belarus-at-1812.html>. – Дата доступа: 26.06.2017.
- 7 Швед, В. В. Фарміраванне і дзейнасць арміі ВКЛ (1812–1815 гг.) / В. В. Швед // Веснік Брэсцкага дзярж. ун-та. – 2000. – № 1. – С. 49–57.
- 8 Швед, В. Вялікае княства Літоўскае ў 1812 годзе / В. Швед // Беларускі гістарычны часопіс. – 2000. – № 3. – С. 9–15.
- 9 Швед, В. Заходні рэгіён Беларусі ў часы напалеонаўскіх войнаў. 1805–1815 гады / В. Швед, С. Данскіх. – Гродна, 2006. – 252 с.
- 10 Ерашэвіч, А. У. Уплыў напалеонаўскіх войнаў на грамадска-палітычнае жыццё Беларусі (1799–1815 гг.) : аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.02 / А. У. Ерашэвіч; НАН Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск, 2003. – 21 с.
- 11 Філатава, А. Вайна 1812 г. і Беларусь / А. Філатава // Гісторыя Беларусі : у 6 т. Т. 4. Беларусь у складзе Расійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX ст.) / М. Біч, В. Яноўская, С. Рудовіч і інш.; рэдкал. : М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. – Мінск, 2005. – С. 75–86.
- 12 Крывіцкая, К. В. Прафранцузскія настроі насельніцтва Віленскай, Гродзенскай, Мінскай губерняў і Беластоцкай воласці напярэдадні вайны 1812 года / К. В. Крывіцкая // Весці БДУ, № 3(49), 2006. – С. 34–37.
- 13 Крывіцкая, К. В. Арганізацыя ўзброеных сіл вялікага Княства Літоўскага ў перыяд вайны 1812 года / К. В. Крывіцкая // Весці БДУ, № 1(51), 2007. – С. 12–15.
- 14 Орловский, Е. Ф. Гродненская губерния в 1812 году. Ист. Очерк / Е. Ф. Орловский. – Гродно : губернская типография, 1912. – 50 с.
- 15 Тарле, Е. В. Нашествие Наполеона на Россию, 1812 год / Е. В. Тарле. – М. : Наука, 1992. – 304 с.
- 16 Жилин, П. А. Гибель наполеоновской армии в России / П. А. Жилин. – М. : Наука, 1974. – 451 с.
- 17 Шереметьев, О. В. Литовские татары в составе Императорской гвардии Наполеона [Электронны рэсурс] / О. В. Шереметьев // Военно-исторический Форум (XV, XVII–XVIII–XIX века). – Рэжым доступа: http://www.reenactor.ru/ARH/PDF/Cheremetiev_00.pdf. – Дата доступа: 12.08.2017.
- 18 Кудряшов, И. Ю. Вооруженные силы Литовского княжества 1812 года / И. Ю. Кудряшов. – М., 1991. – 19 с.
- 19 Nawrot, D. Litwa i Napoleon w 1812 roku / D. Nawrot. – Katowice, wyd. Uniwersitetu Slaskiego, 2008. – 790 s.
- 20 Nawrot, D. Bataliony strzelców na Litwie w 1812 r. / D. Nawrot // Wschodni rocznik humanistyczny. – 2005. – Т II. – S. 169–190.

- 21 Kukiel, M. Zarys historii wojskowości w Polsce /M. Kukiel. – Kraków, nakładem Krakowskiej spółki wzdawniczej, 1929. – 356 s.
- 22 Gembarzewski, B. Rodowody pułków polskich i oddziałów równorzędnych od r.1717 do r. 1831 /B. Gembarzewski. – Warszawa. nakładem tow.wiedzy wojskowej, 1925. – 100 s.
- 23 Staszewski, J. Generał Dominik Dziewanowski / J. Staszewski. – Poznan, członkami druk. wydaw. w Kaliszu, 1933. – 80 s.
- 24 Gaidis, H. L. Napoleon's Lithuanian forces [Electronic resource] / H. L. Gaidis // Lithuanian quarterly journal of arts and sciences. Vol. 30. – 1984. – № 1. – Mode of access: // http://www.lituanus.org/1984_1/84_1_01.htm. – Date of access: 15.08.2017.

УДК 94(476+271)+726.52

Т. В. ГАБРУСЬ

(Мінск, ДНУ «Цэнтр даследаванняў
беларускай культуры, мовы і літаратуры
НАН Беларусі»)

МАСТАЦТВАЗНАЎЧАЯ КАНЦЭПЦЫЯ ПАХОДЖАННЯ ТРАДЫЦЫЙНЫХ ДРАЎЛЯНЫХ ЗВАЊЦ БЕЛАРУСІ

Артыкул прысвечаны асвятленню генезісу і эвалюцыі традыцыйных беларускіх драўляных асобна пастаўленых зваў і сучаснага стану помнікаў.

Гісторыя званоў як музычнага ўдарнага інструмента налічвае каля 4000 тысяч гадоў. Першымі хрысціянамі яны ўспрымаліся як язычніцкія артэфакты. І толькі з пачатку V ст. званы пачалі ўжывацца для розных рэлігійных патрэб: апавяшчэнні аб пачатку набажэнства, небаспецы, смутку па памерлых і інш. Ініцыятыву, каб званы сталі голасам хрысціянскай царквы, згодна паданню, прыпісваць св. Паўліну (353–431 гг.), які жыў у італьянскай правінцыі Кампана, дзе ўпершыню было ўзведзена асобнае вышыннае збудаванне для званоў, якое з гэтай прычыны атрымала назву «кампаніла». Выкарыстанне для будаўніцтва мясцовага прыроднага каменю ў Італіі дазваляла рабіць кампанілы значна больш высокімі за саборы. Звычайна кампанілы былі пастаяннага квадратнага сячэння з падвойнымі ці патройнымі арачнымі праёмамі ўверсе, дзе месціліся званы. Па-за межамі Італіі ў сярэднявечнай Еўропе для размяшчэння званоў